

O STARÝCH LIDECH

MGR. TOMÁŠ DOLEŽAL

Středisko volného času Lužánky, Brno

Následující lekce je určena pro učitele využívající ve svých hodinách metody dramatické výchovy, vychází z původní struktury dramatu Jonathana Neelandse a Tonyho Gooda (angličtí lektori dramatické výchovy).

1. Kartičky věků

Na kartičkách z tvrdého papíru jsou napsány číslice, které znamenají určitý věk (2, 3, 6, ... 15, 17, 20, ... 35, 40, ... 60, ... 99). Hráči si vyberou jednu či více kartiček a mají popsat, co se v tomto věku s člověkem děje (etapy života, mezníky, změny...), případně jestli někoho v tom věku znají a zdali to pro něj platí.

Pozn.: Je vhodné na kartičky psát čísla, která odpovídají věkům, při kterých se něco zajímavého s člověkem děje (začíná chodit, jde do školy, maturuje, je právně odpovědný, může být volen poslancem, nastupuje do důchodu...), případně záměrně žákům či studentům dát vybrat věk odpovídající věku jejich rodičů, prarodičů atd.

2. Časová osa – Sochy věků

Ke kartičkám z předcházející hry vytváříme vlastním tělem sochu, která představuje člověka tohoto věku. Sochy seřadíme chronologicky vedle sebe. Jednotliví aktéři mohou z řady – časové osy – postupně vystoupit a prohlédnout si, jak ji doplnili ostatní.

Pozn.: Řad může být několik a každá z nich může představovat jiný typ člověka: muž, žena, vrstevník, člověk z minulosti, současnosti, budoucnosti...

3. Kdo a kde

Dobrovolník jde za dveře. Skupina uvnitř vymyslí prostředí (kde?), ve kterém by se mohli vyskytovat lidé určitého stejného věku (kdo?). Tento věk se snaží předvést jednáním (hlasem, tělem, pohybem...) tak, aby to vracející se dobrovolník mohl poznat.

Pozn.: Záměrně je dobré si vybírat věk, jenž se obtížněji předvádí (malé dě-

ti, staří lidé). Skupina je tak nucena hledat odpovídající stylizaci.

4. Nejstarší člověk, kterého znám

Ve dvojicích si vyprávíme o nejstarších lidech, které známe (žijících i už nežijících, příbuzných i cizích lidech, se kterými jsme se v životě setkali). S celou skupinou pak zaznamenáváme jejich jména a věk na velký papír. Z dvojice mluví vždy ten, kdo poslouchal vyprávění o nejstarším člověku (řekne to, co si z tohoto vyprávění zapamatoval). Hledáme, co mají „příběhy“ starých lidí společné. Bavíme se o tom, co pro nás staří lidé znamenají, čím nám mohou být užiteční, případně i o tom, co nám na nich vadí.

Pozn.: U mladších dětí se setkáme s tím, že za „nejstarší“ považují už i 50leté. Pravděpodobně to souvisí s nízkým věkem jejich prarodičů.

5. Obrázek

Každá dvojice dostane následující obrázek a rozhovorem nad ním se snaží dopátrat, co je na tomto obrázku, resp. jaký příběh se na něm odehrává. Společně pak posloucháme verze příběhu všech dvojic.

Pozn.: Skupiny s velkou představivostí se snaží rozpoznat i roční či denní dobu, smysl cesty těchto dvou lidí, jestli se jedná o začátek či konec cesty atd.

K představivosti lze motivovat i podnětnými otázkami (Kdy? Kde? Kdo? Proč? Co?...). Ke zpřesnění vyprávění může napomoci i slovní či písemné zpracování, zadání žánru příběhu (pohádka, legenda, úryvek románu...).

6. Obrázek + text

Po vyslechnutí příběhů je přečten úryvek příběhu, ke kterému patří obrázek:

Před dávnými a dávnými časy žil na lesnatých pahorcích Japonska mladý farmář a jeho stará matka. Žil ve vesnici, které vládl krutý mladý kníže. „Kdokoli dosáhne věku sedmdce-

sátí let, stává se nepoužitelným,“ vyhlásil kníže, „a musí být odnesen do hor, kde se nechá zemřít.“

Když matka dosáhla tohoto strašného věku, nedovedl farmář pomyslet, co musí udělat. Ale jeho matka pronesla slova, která on říci nemohl.

„Je čas, abys mě vzal do hor,“ řekla něžně.

Druhého dne brzy zrána si naložil farmář svoji matku na záda a proti své vůli začal stoupat po cestě do hor.

Po přečtení tohoto úryvku reflektujeme, jak jsme se přiblížili svými verzemi příběhů k tomu původnímu a přemýšlíme o klíčových postavách tohoto příběhu.

Pozn.: Často se stává, že některá z dvojic odhalí původní příběh už při prohlížení obrázku, což nevadí. Vybraná ilustrace je přesná a skupinám se silným sociálním cítěním nečiní problémy v ní původní příběh objevit.

7. Škála sympatií, názorů

Zabýváme se hlavními postavami příběhu, mladým farmářem a jeho starou matkou. Na protilehlé strany místnosti umísťujeme židle, které představují *matku* a *syna* (je možné si pomoci i znakem: šátek na židli matky). Každý sám za sebe se rozhoduje, se kterou z postav víc sympatizuje, a podle toho se i do tohoto prostoru umísť.

matka – I – syn

Prostor uprostřed mezi židlemi je určen těm, kteří se nemohou rozhodnout, případně těm, kteří cítí své sympatie k oběma postavám stejně. V tomto spektru několika větami každý zdůvodní své postavení. Všichni tak postupně slyšíme názory z různých stran tohoto v prostoru vytvořeného škály.

Pozn.: Škálu můžeme zadat i tak, že si každý má stoupnout blíž k té postavě, která to má v dané situaci těžší, víc by potřebovala pomoc nebo s ní víc soucítíme.

8. Kníže na horkém křesle

Pokoušíme se najít důvod, který by mohl mít kníže pro vyhlášení tohoto nařízení. Tento důvod pak „rozehraje“ dobrovolník na horkém křesle. Zbytek skupiny se snaží tento důvod zjistit v rozhovoru s takto nastoleným knížetem.

Pozn.: Aktér na horkém křesle se chová tak, jak by se choval kníže. Je dobré, když důvod neprozradí hned ze začátku – motivuje tím skupinu ke kladení dalších otázek. V rámci role je možné důvod pojmut tak, že o něm kníže nechce mluvit, stydí se za něj, je to tajemství atd. V roli knížete se může vystřídat i více aktérů. Taktéž je vhodné hledat i důvody, které mohou hovořit ve pro-

spěch knížete – řeší tím problémy všech. Jako např. v zemi, o které praví:

*Báseň o zemi
Toto byla úrodná země.
Tam kde byla dříve úrodná,
je nyní neúroda
a hlad tu chodí křížem krážem.
Kruté časy přinášejí i kruté zákony.*

9. Řada židlí – rozhovory matky se synem

Naproti sobě jsou postaveny dvě řady židlí. Jedna řada je určena matkám a druhá synům. Naproti sobě sedí vždy dvojice matka a syn. Dvojice na začátku hraje rozhovor matky a syna v době dětství syna, dvojice na konci pak dialog těsně před tím, než je matce 70 let. Dvojice mezi si samy vybírají období, ve kterém se odehraje jejich rozhovor. Dvojice postupně rozehrávají dialogy matky a syna. Přitom se snaží vycházet z toho, co zahrála dvojice před nimi (dodržel stejný charakter, neměnný příběh...).

Pozn.: Dialogy můžeme zkusit „projít“ i několikrát a hledat ty nejdůležitější repliky obou postav, upřesňovat charakter postav, hrát dialogy na přeskáčku, po částech apod.

10. Učitel v roli matky (knížete/syna)

Vybereme si skupinu, kterou mohla matka častěji navštěvovat:

1. její přátelé (blíží se jejímu věku)
2. prodavači na tržišti (mají ji rádi)
3. děti z vesnice (vypravuje jim pohádky a rozdává sladkosti)
4. přátelé syna (někteří již své rodiče odnesli do hor).

Tuto skupinu pak rozehrajeme v jednoduché akci a při té ji navštíví lektor-učitel v roli staré farmářovy matky.

Pozn.: Skupiny může navštívit i kníže nebo syn. Lektor může tyto role střídát za pomoci jednoduchých znaků (šátek pro matku, ošatka pro syna, koruna pro knížete...)

11. Matka a syn 30 vteřin před...

Dva dobrovolníci jsou „vymodelováni“ do rolí matky a syna v okamžiku 30 vteřin před tím, než matka řekne větu: „*Je čas, abys mě vzal do hor.*“ Ostatní jim pak pomáhají dále rozehrát role tím, že jim dávají instrukce jako

režiséři. Např.: Matka se otočí, podívá se synovi do očí a řekne: „*Tak co?*“ Syn skloní hlavu a smutně řekne: „*Já to nedokážu.*“ Představitelé rolí postupně udělají vždy to, co jim skupina řekne.

Pozn.: Je dobré vždy začít instrukci pojmenováním postavy (syn, matka). Po provedení instrukce se aktér zastaví, strne ve štronzu. Tyto „stříhy“ ještě více zdůrazní stupňující se napětí.

12. Jiné možnosti (východiska, náměty, příběhy)

I v jiných kulturách nalezneme podobné příběhy: bulharská pohádka *Proč se staří lidé nezabýjejí*; čínský příběh *O vzácných nosátkách*; eskymácká legenda o starcích, kteří jsou na kře posláni po moři, atd. K pocitovým úvahám je možné využít i písně (včetně textů) o stáří: *Starý muž* (J. Nohavica), *Stáří* (P. Hapka/M. Horáček). Jiná dramatická hra může být také započata *krátkou hranou etudou ze života starých lidí* nebo *nedopsaným dopisem*, z něhož plyne, že pisatel v něm žádá o umístění do domova důchodců apod.